

VAN DE CMM

Interview met Kees Bolle en Albert Kamer

Hans Verweij, Nora Roozmond

Kees Bolle is voorzitter, Albert Kamer secretaris van de Commissie Modernisering Moedertaalonderwijs. Deze door de minister ingestelde commissie bestaat nu ongeveer anderhalf jaar (zie o.a. MOER 1974:2, p. 113-115). Binnenkort wordt zij toegevoegd aan de nieuw-opgerichte Stichting Leerplan Ontwikkeling (S.L.O.). Daar krijgt zij een plaats naast de andere Commissies Modernisering Leerplan. De V.O.N. heeft het reilen en zeilen van leerplanontwikkelaars altijd nauwlettend en kritisch gevolgd, en zal dat ook blijven doen. Een groep, die zich speciaal hiermee bezighoudt, is de Volggroep C.M.M. Twee van de leden van deze volggroep namen dit interview af. Het zal misschien niet het eenvoudigste of leukste artikel zijn dat u in uw lijfblad aantreft, beste lezer, maar het onderwerp is belangrijk genoeg om er aandacht aan te besteden. Het heeft te maken met uw lespraktijk. Misschien niet die van morgen, maar dan toch zeker wel die van overmorgen.

We beginnen dit interview met een korte terugblik over de werkzaamheden van de C.M.M. tot nu toe. Het grootste gedeelte van de vragen is vooruit gericht: de plaats van de C.M.M. tussen de andere C.M.L.'s en de relatie van de C.M.M. tot de S.L.O. Verder is voor ons een belangrijke vraag: Wat zal de leraar voor de klas er in de toekomst van kunnen gaan merken?

ANDERHALF JAAR C.M.M.

Laten we om te beginnen de instellingsbeschikking nog eens ter hand nemen. Daar staat in dat de C.M.M. 'dienstverlenend is en daartoe haar werkzaamheden verricht in nauw contact met het onderwijsveld'. Denken jullie dat de C.M.M. dat tot nu toe heeft bereikt?

KB (Kees Bolle): Het dienstverlenende aspect treedt op zodra je diensten aan te bieden hebt. Je zult in eerste instantie daartoe mogelijkheden moeten beschouwen. Zo'n instellingsbeschikking is natuurlijk niet een taakomschrijving voor één jaar, maar voor een grote periode. Je zult moeten zorgen, dat je pakketten in voldoende mate aanwezig zijn om dienstverlenend te kunnen zijn. Tegelijkertijd moet je dat opbouwen, en dan kom je op het andere aspect ervan: in direct contact met de onderwijspraktijk, en dat wil dus zeggen dat je het tot stand brengen van het dienstenpakket zoveel mogelijk in

overleg met de onderwijspraktijk moet doen. Ik dacht dat we in ieder geval ernaar gestreefd hebben dat zoveel mogelijk te doen.

Wat versta je hier onder de onderwijspraktijk?

KB: Het concrete onderwijs zoals dat in Nederland functioneert. Dat kan op twee manieren: via de daartoe geëigende organisatie-kanalen, de formele structuur, en ook via een informele structuur. De formele structuur is in de C.M.M. aanwezig: we hebben representanten van verschillende organisaties en geledingen. De informele structuur is erbij betrokken via onze openbaarheidskanalen.

Dat is contact naar één kant toe, informatie van de C.M.M. over haar werkzaamheden naar het veld toe, maar nog niet informatie vanuit het veld over de problemen die daar bestaan.

KB: Dat is toch niet naar één kant toe, dat is een kanaal dat tweezijdig bevaarbaar is, en dat ook tweezijdig bevaren wordt. In een concrete situatie bieden we wel diensten aan het veld aan, namelijk bij het project Gericht Schrijven. Hierbij komen, informeel gestructureerd, gegevens naar de C.M.M. toe. Niet alleen de vragen, ook de opmerkingen komen naar de C.M.M. toe. Hier is dus de tweezijdigheid wel zichtbaar. Dat geldt ook voor andere zaken die nog niet in het dienstverleningspakket zijn opgenomen. Op grond van het openmaken van het kanaal komen de vragen wel.

Wat voor vragen krijgt de C.M.M. binnen? Wat voor reacties horen jullie uit het veld?

AK (Albert Kamer): Ik denk dat het leuk is nog even door te praten over dat veld, wat het is. Je moet dat eigenlijk uitgespit hebben voordat je kunt zeggen: Welke vragen komen er nu uit de praktijk? Waar begint de praktijk? Waar houdt hij op? Als de werkgroep moedertaalonderwijs van het Contactorgaan voor de Innovatie van het Onderwijs (C.I.O.) een vraag aan de C.M.M. voorlegt, is dat dan een vraag uit de praktijk, ja of nee? Ik zou zeggen: rechtstreeks niet, indirect wel.

KB: Het voorbeeld is natuurlijk aardig. Het gaat over de aansluiting basisonderwijs - voortgezet onderwijs, met name wat betreft het moedertaalonderwijs en dan weer met name wat betreft de grammatica. Die eeuwigdurende vraag: moet er nou grammatica gegeven worden, de traditionele grammatica, of niet? Moet het getoetst worden of niet? Een vraag waar de onderwijspraktijk, landelijk gezien, al jarenlang mee zit. Het C.I.O. heeft dat opgepakt en doorspeeld naar ons nu. Dat is dus het bevaren van het kanaal vanuit de praktijk naar ons toe.

AK: Achter de vraag proef je natuurlijk iets van: Nauw contact met de onderwijspraktijk, maak dat maar eens waar. Als je wilt dat we met iedere individuele docent of zelfs met iedere individuele school contact zouden moeten houden, dan is dat natuurlijk waanzin. Je krijgt dus een soort getrapst stelsel.

Gebeurt het dat een school of een leraar zich rechtstreeks richt tot de C.M.M.?

AK: Dat ligt eraan wat voor soort vragen je bedoelt. Wel studenten van pedagogische academies. Die zijn er goed in om te vragen: Ik moet een scriptie maken of zo, over de modernisering van het moedertaalonderwijs. Kunt u me wat materiaal noemen? Liefst

dit soort vage vraagstellingen. Ze krijgen tot nu toe wel een antwoord.

We nemen nog een punt uit de instellingsbeschikking. Van de minister moest de C.M.M. 'bij de samenstelling van haar werkprogramma in bijzondere mate aandacht schenken aan de modernisering van het moedertaalonderwijs in het kleuter- en basisonderwijs'. Hoe doen jullie dat?

KB: Ja, de moeilijkheid is natuurlijk: je moet criteria opstellen op grond waarvan je gaat komen tot het eventueel kiezen van projecten, en dan verloopt er nog tijd voordat het feitelijk in de praktijk zichtbaar wordt. We hebben tot op dit moment in nog geen enkel geval een project aan kunnen pakken dat voor de praktische situatie in kleuter- en basisonderwijs deze prioriteitsstelling zichtbaar maakt. Maar we hebben wel in het opstellen van criteria voor het kiezen van projecten daar iets van kunnen laten doorschemeren in het functioneren van de subcommissies. Met name een van de sterkst spelende zaken binnen de C.M.M., dat is de afstand tussen schooltaal en milieutaal. Wat nu helemaal klaar is dat is het voorbereiden van een discussienota over opvattingen die leven over gebruik van dialekt in kleuterscholen en in lagere scholen. Aan ouders, kleuterleidsters, leraren van kleuterleidster-opleidingen en pedagogische academies zal gevraagd worden naar opvattingen daarover. Er blijken toch nog wel heel uiteenlopende opvattingen over te bestaan. Er zijn toch nog wel erg veel situaties waarin vanaf de eerste dag van de kleuterschool gezegd wordt: Dat mag helemaal niet, je moet standaard-Nederlands spreken. Dat willen we zichtbaar gaan maken.

Dat is één van de zes groepen. De andere vijf zijn niet specifiek op het kleuter- en basisonderwijs gericht?

KB: Nou, de tweede groep is specifiek op de leeftijdscategorie van 7-13 jaar gericht. Dat is dat grapje dat we bedacht hebben om nergens onze indeling parallel te laten lopen met de traditionele schoolindeling, om de longitudinalisering erin te bouwen. Daarin is dus de hele basisschool opgenomen, en daarin is met name de latitudinaliteit centraal gesteld, dus de rol van de moedertaal bij vakken als aardrijkskunde, geschiedenis en biologie. Het voorstel is nu, en we hopen dat de plenaire vergadering in september dat overneemt, op het gebied daarvan een project te ontwikkelen op basisscholen. De grondverf daarvoor is aangebracht. Ik hoop dat de plenaire vergadering in september dat als een zo urgente zaak beschouwt, dat het overgenomen wordt.

BABYLONISCHE SPRAAKVERWARRING

Kees heeft in een interview in Resonans gezegd dat de C.M.M. nogal verschilt van de andere C.M.L.'s. Welke verschillen zijn er?

KB: Het meest triviale is natuurlijk het historische aspect. Of je, zoals bijvoorbeeld de wiskundecommissie, al tien jaar bestaat en een miljoeneninstituut hebt, of dat je pas komt kijken en met moeite drie medewerkers net in dienst hebt. Dat is een enorm verschil. Verder of je naar het veld toe bepaalde vaste procedures hebt, en leermaterialen. Het I.O.W.O. (wiskunde) heeft nogal wat gedaan inmiddels. Dat gaat een gezicht

bepalen. Dan opvattingen over de identiteit van het vak, die zijn heel duidelijk anders. En het feit dat bij ons vanaf het begin heel duidelijk centraal heeft gestaan dat het niet om het voortgezet onderwijs gaat, in de eerste plaats. Scheikunde zit erbij, en dat is alleen maar voortgezet onderwijs.

AK: Historisch gezien is het begonnen bij het voortgezet onderwijs.

KB: Ja. Wiskunde is ook pas later naar het lager onderwijs toegegaan. En dan is de kwestie van werkwijze en de openbaarheid erg fundamenteel verschillend. Ik weet nooit precies in hoeverre dat samenhangt met toevallige opvattingen binnen de commissies of dat er inderdaad aantoonbare samenhang bestaat met het onderwerp. Maar het verandert wel, dunkt mij. Onze opvattingen over openbaarheid worden steeds meer gemeengoed, maar de C.M.M. is tot nu toe de enige commissie die openbaarheid in praktijk brengt.

De andere commissies streven veel duidelijker dan de C.M.M. naar een bepaald leerplan. Dat staat in ieder geval in hun naam, en bij de C.M.M. niet.

KB: De C.M.M. zal nooit C.M.L.M., Commissie Modernisering Leerplan Moedertaal-onderwijs worden. Dat kan niet. Maar je zit wel binnen de S.L.O., en daar staat het woord 'leerplan' al in. Maar hoe dat uitpakt hangt af van je definitie van 'leerplan'. Deze vraag van jou is essentieel zodra je bij leerplan aan leerinhouden-omschrijving denkt.

AK: En als je bij 'leerplanontwikkeling' ook denkt aan iemand die achter een bureau op een papier heeft opgeschreven hoe het moet, en dat vervolgens toestuurt aan alle scholen.

De S.L.O.-nota laat alle mogelijkheden open voor de invulling van het begrip 'leerplan'.

AK: Het is maar goed ook dat ze niet alles van a tot z hebben omschreven.

KB: Zowel hierin als in alle nieuw-gehanteerde definities van 'leerplan' omvat dit de doelstellingen van het onderwijs plus alles wat je nodig hebt om die doelstellingen te bereiken, zowel naar leerinhouden, werkvormen als evaluatiemethoden. Zelfs randvoorwaarden als begeleiding en leerlingenschaal kunnen opgenomen worden. Je krijgt hierbij natuurlijk onmiddellijk de discussie over open en gesloten leerplan. Bij het echte gesloten leerplan wordt ook de inhoud, de stof bepaald. Als professor X een volkomen gloednieuwe verbinding ontdekt heeft, dan is dat wat anders dan wanneer je met elkaar gaat praten over klassediscussies of projectvormen op school. Maar dat moet er allemaal bij. Binnen de C.M.M. hebben we voorlopige uitspraken gedaan over wat een leerplan omvat, en daarin zijn al deze dingen opgenomen.

Hoe verloopt het contact hierover met de andere C.M.L.'s?

KB: De bereidheid en de behoefte om hierover met elkaar te praten neemt gelukkig toe.

AK: Op gegeven moment kom je op: 'Wat bedoel jij nou met onderwijsleerpakket?'. En dan blijken er Babylonische spraakverwarringen op te treden!

KB: Bij scheikunde en natuurkunde zijn bijvoorbeeld mensen die bij 'onderwijsleerpakket' uitsluitend denken aan een boekje, een kolf, een bunsenbrander en zo. Maar

dan blijkt dat zij het helemaal niet oneens zijn met ons als we met elkaar praten. Natuurkunde bijvoorbeeld werkt met een practicum. Je zou kunnen zeggen dat practicumwerk bij natuurkunde min of meer vergelijkbaar is met bepaalde vormen van groepsdiscussies bij moedertaalonderwijs.

AK: Hans begon een beetje met 'Ja, wat doen jullie concreet al'. Na een jaar hebben we nog niet zoveel klaarliggen voor allerlei scholen. Dat is natuurlijk met het overleg in die commissies weer net zo. Die hebben minstens een jaar nodig om zelfs maar te weten wat ze onderling bedoelen, als ze tegen elkaar praten. Dat komt omdat ze allemaal opereren vanuit hun eigen geschiedenis en hun eigen vak.

KB: En soms vanuit een zo volkomen verschillend startpunt. Neem nou Wiskunde. Die zijn begonnen omdat een paar mensen dachten 'Die moderne wiskunde met die verzamelingenleer, dat moet geïntroduceerd worden, en daar hebben we een commissie voor nodig'. Dat is nauwelijks vanuit het onderwijs gedacht, maar alleen vanuit het vak. Nu lachen ze daar zelf om.

LEERPLANONTWIKKELING, MAAR NIET VAN ACHTER EEN BUREAU

Komt die Stichting Leerplan Ontwikkeling voor de C.M.M. niet veel te vroeg?

KB: Misschien is dat heel individualistisch naar de C.M.M. gerekend wel waar. Maar voor wat betreft de leerplanontwikkeling in Nederland komt hij alleen maar te laat. Wat voor ons interessant is, is dat je binnen de S.L.O. gaat praten over school-leerplannen, niet over vak-leerplannen. Voor ons is het schoolleerplan veel interessanter vanwege de aspecten van het moedertaalonderwijs bij andere vakken. Het is essentieel dat je ook de totaliteit in beeld kunt krijgen.

Verandert de taak van de C.M.M. als ze een adviescommissie wordt binnen de S.L.D.?

AK: Ik denk inhoudelijk gezien niet of nauwelijks.

KB: Het aardige is dat we in de S.L.O.-nota vrij veel dingen herkennen die niet zichtbaar waren voordat de discussie over de C.M.M. had plaatsgevonden. Over openbaarheid bijvoorbeeld worden nu duidelijke uitspraken gedaan. Het dienstverlenende karakter, waar wij een heel zwaar punt van hebben gemaakt in de voorbereidende besprekingen, dat is hier letterlijk in terug te vinden.

Maar juist dat dienstverlenende karakter aan het veld gaat de C.M.M. nu verliezen.

AK: Formeel verliezen we het dienstverlenende karakter. Maar als de S.L.O. maar dienstverlenend is aan het veld, is dat niet erg.

KB: Denkbaar is dat je komt tot een situatie waarin het adres voor het veld de S.L.O. is. De vragen komen daar dan binnen. Dat heeft natuurlijk voordelen, want er komen vragen uit het veld die meer omvatten dan de C.M.M. Er zijn nú al op het adres van de S.L.O. van individuele scholen vragen binnengekomen in de sfeer van 'Kunnen jullie ons helpen bij de ontwikkeling van een schoolleerplan?'. Dat soort vragen moet beantwoord worden in samenwerkingsverbanden tussen de C.M.L.'s. Maar dat moet allemaal nog ingevuld worden, hoor.

In de S.L.O.-nota staat: 'Door hun samenstelling en werkwijze vertegenwoordigen de C.M.L.'s in belangrijke mate het onderwijsveld'. Hoe wordt dat in de C.M.M. gerealiseerd?

AK: De samenstelling lukt wel, de werkwijze is moeilijker. Je kunt makkelijker ergens een individu weggraaien die je dan als representant beschouwt dan een werkwijze opbouwen waarin je dat zorgvuldig waarmaakt. Dat is natuurlijk ook al vanwege het geld, laten we dat triviale onderwerp toch maar een keer noemen. Als je werkelijk wilt zeggen: 'Leerplanontwikkeling moet je niet achter een bureau doen maar met de mensen in het veld', je kan moeilijk verwachten dat de mensen in het veld dat allemaal ter liefde Gods doen. Dat moet allemaal gedokt worden. Het is een duurdere werkwijze, dat zit er dik in. Je moet wel heel erg sterk dat persé willen, om te zeggen: 'Nou, dan moet het maar vier ton extra kosten'.

KB: Het wordt dan een parlementaire zaak, zoiets kunnen wij niet beslissen.

Wordt die Stichting Leerplan Ontwikkeling niet een topzwaar lichaam vol deskundigen? Overal in die nota tref je het woord 'deskundige' aan.

KB: Wat zijn deskundigen? Ik vind een kleuterleidster die tien jaar voor de klas heeft gestaan óók een uitermate deskundig iemand. En dat wordt hier bedoeld.

AK: Jullie denken misschien aan 'deskundologen'. Dat stáát er niet, dat kun je niet waarmaken.

KB: Naast theoretische deskundigen zoals onderwijskundigen, bestaan toch ook veld-deskundigen. De man of vrouw voor de klas is ook een deskundige.

AK: Bij onze deskundigen, dus niet-representanten, in de C.M.M. zit precies de enige kleuterleidster.

KB: Ook de werkwijze van de S.L.O. moet garanties inbouwen dat het niet deskundologisch gaat gebeuren.

AK: Aan de andere kant kun je naar mijn gevoel ook een beetje al te eenzijdig alle gewicht en verantwoordelijkheid bij de man of de vrouw voor de klas willen leggen. 'De basis moet alles beslissen', ja, verhip, de basis zit ook in een groter geheel. Politici bijvoorbeeld mogen meespreken. De S.L.O. is voor een deel natuurlijk een politiek opererend lichaam. Daar is niks op tegen. Mensen voor de klas die zeggen 'Ik sta voor de klas, dus ik moet het kunnen zeggen', laat ik het maar zwart-wit formuleren, nou, die hebben ongelijk. Ze moeten een zware stem hebben, maar ook anderen moeten kunnen meespreken.

KIJKEN IN KOFFIEDIK

Wat zal de gewone leraar voor de klas in de toekomst van de S.L.O. gaan merken?

AK: Wat een koffiedik-kijkerij wordt dat! Trouwens, het lijkt net alsof die S.L.O. op een nulpunt is. Er is natuurlijk al erg veel aan leerplanontwikkeling gaande. In de eerste instantie zal de leraar voor de klas hopelijk merken, dat er meer lijn in de zaak komt. De eerste jaren moet je van die S.L.O. niet zulke wereldschokkende dingen verwachten.

KB: Behalve dan dat de zaken nu op elkaar afgestemd gaan worden. Scholen kunnen nu belaagd worden vanuit twintig verschillende hoeken. Er zijn zo ongeveer twintig C.M.L.'s. Scholen kunnen nu vragen krijgen die helemaal niet bij elkaar aansluiten.

AK: Het lijkt me voor de onderwijspraktijk een opluchting, dat niet alles meer naast elkaar gebeurt. In zoverre moet je het in ieder geval positief waarderen. En verder, ja, wanneer hij het concreet zal gaan merken, ja . . . verhip . . .

KB: Het concreet merken kan iets onaardigs inhouden, namelijk: Wanneer ontvangt hij het pakket? De vraag is of dat überhaupt moet. Heeft hij er wat aan als hij ontvanger wordt van een pakket, dat als afzender S.L.O. heeft? Nou, dat geloof ik niet. Veel meer zouden de resultaten van de S.L.O. zichtbaar kunnen worden in een stuk professionalisering van de deskundigheid in de praktijk. Dat mensen voor de klas zich veel meer vragen gaan stellen: Waarom doe ik de dingen die ik doe? Waarom gebruik ik de inhouden die ik gebruik? Met welke doelstelling precies? En hoe kan ik kiezen uit wat de S.L.O. eventueel in die laatjes heeft liggen? Hoe weet ik dat ik laatje 17 moet hebben in plaats van laatje 23? Dat stukje professionalisering zou best eens een aardig gevolg kunnen zijn van een brok werk van het S.L.O.

Hoeveel kans zit erin dat de S.L.O. in de C.I.T.O.-val trapt? Dus: Wel zeggen dienstverlenend te zijn, maar ondertussen via die dienstverlening een behoorlijke invloed uitoefenen op de doelstellingen van bijvoorbeeld het moedertaalonderwijs?

AK: Dat is dus een oneigenlijke invloed. Het C.I.T.O. zegt altijd zelf dat ze die invloed niet willen. Ze vinden ook, dat eerst de S.L.O. er had moeten zijn, en dan pas het C.I.T.O. Daarnaast mag de S.L.O. natuurlijk best invloed hebben op die doelstellingen, bijvoorbeeld in de zin van de praktijkmensen helpen om beter over doelstellingen te kunnen denken. Daarmee trapt ze toch niet meteen in een val?

KB: Ik wil nog wel wat verder gaan. Wat doet het C.I.T.O. precies. Het vraagt aan de scholen: 'Wat zijn jullie doelstellingen? Dan zullen wij jullie de daarbij passende toetsen leveren, als dat in ons vermogen ligt'. Heel theoretisch gezien.

AK: Ja, ze vragen het aan twaalf scholen; al die andere scholen pakken gewoon die toetsen, en dan wordt er niet meer over doelstellingen gepraat.

KB: Ja, maar het is niet zo, dat het C.I.T.O. zegt: 'Er moeten toetsen komen, en wij vinden dat die en die doelstellingen er zijn'. Ze gaan ook methodes analyseren, en zoeken naar wat kennelijk de doelstellingen zijn waarmee mensen in het onderwijs werken.

AK: We bestonden nog geen half jaar, of er lag een brief van het C.I.T.O.: 'Wij moeten die toetsen voor het basisonderwijs maken, maar zeggen jullie nou eens: wat zijn eigenlijk de doelstellingen van het basisonderwijs?'. Zij willen wel degelijk die rotrol kwijt. Het was teleurstellend voor ze dat wij het niet zeiden, wat die doelstellingen zijn.

KB: Het C.I.T.O. gaat een inhoudelijk ondergeschikte rol vervullen in relatie tot de S.L.O. Hoe noem je zoiets? Een technisch dienstverlenend bedrijf.

OVER SCHERMEN EN GORDIJNEN

Hoe zien jullie de functie van de veldverenigingen-Nederlands, dus de V.O.N. en de sectie Nederlands van Levende Talen, in relatie tot C.M.M. en S.L.O.?

KB: De C.M.M. is verplicht naar werkwijze en samenstelling representatief te zijn voor het veld. De V.O.N. mag de C.M.M. aanspreken, net als alle anderen: 'Hé, dit is niet de juiste wijze om het veld te representeren'. De C.M.M. moet aanspreekbaar blijven, net als de S.L.O. en alle adviescommissies.

We kunnen als VON-leden in de plenaire vergaderingen zitten van de C.M.M. en de berichten ontvangen. Maar naar mijn gevoel heb je het dan wel gehad: er valt een scherm. Als jullie dit herkennen, wat doe je dan met je openbaarheid?

KB: Ik geloof dat je gelijk hebt, als je zegt dat er een scherm, een gordijn is. Natuurlijk wel. Wij moeten ons voortdurend de vraag stellen: wat doen we ermee. Anderen moeten die vraag ook stellen. Daar zijn we het wel over eens. Ik denk, dat het niet zo eenvoudig is dat gordijn overal op te trekken. Je moet voortdurend alert zijn in je werkwijze zodanig te opereren, dat het gordijn zo doorzichtig mogelijk is. Verplichtingen tot openbaarheid geven hier de oplossing niet voor, openbare vergaderingen zijn niet de oplossingen voor dat probleem. Alleen de aanwezigen signaleren misschien iets van het gordijn, maar je hebt juist ook je verantwoordelijkheden voor niet-aanwezigen.

AK: De V.O.N. kan een belangrijke rol spelen bij het opjatten van de mensen om de S.L.O. op de vingers te kijken. Ik vind het bestaan van de Volggroep op zichzelf een uitstekende instelling. Op de plenaire vergaderingen zijn ze alleen altijd lichtelijk komisch waarneembaar, alsof er een groep detectives rond Koos (Hennephof) sluipt.

Er zijn meestal maar weinig bezoekers bij de plenaire vergaderingen.

AK: Ja, dat heeft te maken met het feit dat wij in Nederland niet opgevoed zijn met openbaarheid. Er is precies één mevrouw in Den Bosch, die mij om de zoveel maanden opbelt, en dan haar ellende begint te spuien en dan vraagt wat wij daar tegen aan het doen zijn. De eerste keer begon ze zich uitgebreid te excuseren. Ik vind die mevrouw geweldig. De laatste keer had ze een verhaal over een servet, een afdroogdoek, een stofdoek enzovoort - dat heet bij haar kinderen allemaal een tod. We dreigen natuurlijk wel in de papieren te blijven steken, maar dan is het goed om te denken: Verrek ja, er lopen kinderen in Den Bosch rond, die hebben een zodanig ontwikkeld taalvermogen, dat ze al dat soort dingen een tod noemen. Er is voorlopig nog werk aan de winkel.

WAT IS DAT PRECIES, EEN VONNER?

Jullie zijn allebei al jarenlang V.O.N.-lid. Voel je je nu nog VONner, verbonden met de vereniging? Heb je vanuit de vereniging wat meegebracht in het werk dat je nu aan het doen bent?

AK: Ik vind dat je dat eigenlijk aan anderen moet vragen.

KB: Ja, ik ook. Vooraf zou de vraag kunnen zijn; Wat bedoel je nou precies met een

VONner? Ik heb ooit eens, ik geloof in Grammatikom, de uitspraak gelezen 'Het onderwijs moet meer geVONnificeerd worden'. Dan krijg ik een beetje de kriebels, en dan denk ik: Wat is dat precies, een VONner? Als je daar een beeld van hebt, kun je het beste aan ándere C.M.M.-leden vragen of wij nou VONnerig doen, of zijn. Voor geen van ons beiden geldt trouwens dat wij als V.O.N.-mensen daar zitten. Ons VONner zijn is in de C.M.M. min of meer toevallig. Voor mij persoonlijk is het zo, dat de affiniteiten die mij binnen de V.O.N. gebracht en gehouden hebben, dat ik die binnen de C.M.M. ook heel best kwijt kan, globaal genomen.

AK: Als dat elkaar zou bijten, dan zou je zeggen: dank je wel, er zijn ook nog wel andere baantjes te krijgen. Bepaalde dingen die je in de V.O.N. waardeert, probeer je hier ook te handhaven. Zaken als openbaarheid enzovoort worden niet in de laatste plaats door ons benadrukt. Misschien zou dat wel minder zijn als je niet die affiniteit tot de V.O.N. had.

KB: Je moet niet spreken over het V.O.N.-karakter, je moet vragen in hoeverre je jezelf niet verloochent. Op bepaalde gronden heb je voor de V.O.N. gekozen; in hoeverre verloochen je jezelf met je werk binnen de C.M.M.? Ik heb de indruk, dat dat voor geen van ons beiden ooit een punt is geweest, zoals alles tot nog toe gegaan is.